

VARDARBĪBA NAV ĢIMENES VĒRTĪBA

Pētījums par nevardarbīgas audzināšanas praksi ģimenēs

10. decembris kopš 1950. gada tiek atzīmēts kā Starptautiskā cilvēktiesību diena [1] – diena, kad visā pasaulē atgādinām sev, ka ikvienam cilvēkam, neatkarīgi no izcelsmes, dzimuma, ticības vai statusa, ir vienlīdzīgas un neatņemamas pilsoniskās, politiskās, ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības, kuru atzīšana ir pamats brīvībai, taisnīgumam un mieram pasaulē [2].

Bērna kā cilvēktiesību subjekta atzīšana starptautiski sākās vēl agrāk. Jau 1924. gadā Tautu Savienība pieņēma pirmo Ženēvas deklarāciju par bērnu tiesībām [3], balstoties Eglantīnas Džebas (*Eglantyne Jebb*) idejās. Tajā tika pausts kas būtisks un tolaik revolucionārs: bērnam ir tiesības uz attīstībai nepieciešamiem līdzekļiem, īpašu palīdzību ievainojamības brīžos, aizsardzību pret vardarbību un ekspluatāciju, ekonomisko brīvību un tādu audzināšanu, kas veicina sociālo apziņu un atbildību. Tās bija pirmās būtiskās izmaiņas laikā, kad sabiedrība sāka saskatīt bērņā nevis “mazu paklausīgu vienību”, bet atsevišķu cilvēku ar fiziskām un emocionālām vajadzībām. Vēlāk šī izpratne padziļinājās ar Bērnu tiesību deklarāciju, bet 1989. gadā – ar Bērnu tiesību konvenciju [4], kas pavēra jaunu lappusi cilvēces domāšanā: bērns nav nākotnes cilvēks, viņš ir cilvēks jau tagad – ar savām tiesībām, vajadzībām, emocijām un iekšējo pasauli.

Ko tas nozīmē šodien? Mūsu attieksme pret bērnu – kā cilvēku, kam ir tiesības uz drošu, cieņpilnu, siltu un mīlošu vidi – nav pašsaprotama. Tā ir veidojusies ilgā vēsturiskā procesā, caur izglītību, idejām un sabiedrības spēju mācīties. Latvijā šis ceļš ir bijis īpaši sarežģīts: tikai salīdzinoši nesen esam sākuši atbrīvoties no padomju naratīva [5], kurā bērns tika uzlūkots vispirms kā darbaspēks, pakļauts pieaugušo vajadzībām un autoritātei, un tikai retumis – kā pilnvērtīga personība ar tiesībām uz drošu un bezrūpīgu bērnību.

Pētījums “Bērnu nevardarbīga audzināšanas prakse Latvijas ģimenēs” atklāj, ka vardarbīgu uzvedību mēdz pārmantot – vecāki, kuri paši bērnībā bijuši vardarbības upuri, biežāk to atkārto savās ģimenēs. Taču vienlaikus pētījuma dati izgaismo arī vecāku spēju mācīties un mainīties, kā arī sabiedrības kopējo spēju atpazīt vardarbību pret bērnu, to neignorēt un nemeklēt tai attaisnojumu, bet gan saredzēt, kāda veida atbalsts ir nepieciešams pieaugušajiem bērna dzīvē, lai viņi spētu nodrošināt bērnību bez vardarbības. Bērni ir pelnījuši bērnību bez bailēm, un šo atbildību nesam mēs – pieaugušie.

Pētījuma prezentācija par nevardarbīgas audzināšanas praksi ģimenēs

Pētījuma mērķis: noskaidrot, analizēt un salīdzināt sabiedrības attieksmi pret vardarbību ģimenē un tās izmaiņas, īpaši pievēršot uzmanību šādiem jautājumiem:

- pieaugušo izmantotās audzināšanas metodes bērnu audzināšanā un attieksme pret to lietojumu;
- vecāku izturēšanās pret bērniem vērtējums un tā izmaiņas pēdējā piecgadē;
- bērnu audzināšanas metožu vērtējums;
- priekšstati par vardarbību pret bērnu un nepieciešamā institūciju iesaiste tās novēršanā;
- rīcība pret bērnu vērstas vardarbības ģimenē situācijās;
- iegūto datu salīdzinājums ar 2020. gada veikto pētījumu "Iedzīvotāju aptauja par sabiedrības attieksmes maiņu attiecībā uz vardarbību ģimenē".

Pētījuma datus prezentē Māra Tauriņa, SIA "RAIT Custom Research Baltic" vadītāja.

Pētījums tiks publicēts Pētījumu un publikāciju datu bāzē un Labklājības ministrijas mājaslapā, tai skaitā projekta lapā.

Video saite: <https://youtu.be/9Hy680cPfxI?si=SgVfwkTZfcR4JsYz>

Datu pārskats

Dati liecina: kopumā situācija uzlabojas, un vecāki vardarbīgas audzināšanas metodes – jo sevišķi fiziski vardarbīgas metodes – izmanto mazāk nekā 2020. gadā. Visbiežāk vecāki audzināšanā izmanto nevardarbīgas audzināšanas metodes, piemēram, pārrunas par uzvedību, pamācīšanu, kā rīkoties pareizi un uzmanības novēršanu. Tāpat arī vecāki lielākoties atpazīst vardarbību dažādās audzināšanas metodēs un

arvien biežāk uzskata tās par nepareizām, jo sevišķi fiziski vardarbīgas audzināšanas metodes.

Tas gan diemžēl nenožīmē, ka vecāki vardarbību audzināšanā nepielieto. Vardarbīgas audzināšanas metodes joprojām ir gana izplatītas – vairāk nekā ¼ daļa vecāku, kas soda bērnus, ir izmantojuši kādu fiziski vardarbīgu audzināšanas metodi, izplatītākās no tām: plaukas iesaistīšana, iekniebšana, paraušana aiz matiem vai auss, “uzšaušana pa dibenu” ar plaukstu. Emocionālās sodīšanas metodes vēl arvien lieto deviņi no desmit vecākiem, visbiežāk izmantojot kliegšanu. Satraucošs ir atsevišķu emocionāli vardarbīgu audzināšanas metožu izplatības pieaugums: gandrīz dubultojusies kritizēšanas, apsūkāšanas pielietošana.

Vērojama pozitīva tendence aculiecinieku rīcībā – aptuveni puse cilvēku, kam radušās aizdomas par iespējamu vardarbību pret bērnu sev zināmā ģimenē, ir situācijā iejaukušies. Lai gan cilvēkus māt bažas par to, vai iesaistīšanās nav privātuma pārkāpums, iejaucoties "ģimenes lietās", ¾ no tiem, kas nolēmuši rīkoties, paši runājuši ar vecākiem, savukārt 1/3 iesaistījuši kādu no atbildīgajām institūcijām. Vairāk nekā trešā daļa gan norāda, ka neiejaucās, jo nezināja, ko darīt, kas liecina, ka nepieciešams nodrošināt skaidrāku procedūru ziņošanai vardarbības gadījumos, kā arī veicināt uzticēšanos institūcijām, kuras var sniegt atbalstu.

Pētījuma dati izgaismo būtiskas sakarības starp vecāku dzīves situāciju, kā arī pašu pieredzēto bērnībā, un audzināšanas metodēm, kuras ģimenē tiek izmantotas. Lai gan, salīdzinot ar 2020.gadu, ir samazinājies to vecāku skaits, kuri norāda, ka sods saistīts ar nogurumu un stresu, tas joprojām ir īpaši izplatīts iemesls to vecāku vidū, kuri audzina jaunākus bērnus, kā arī biežāk noved pie fiziski vardarbīgu audzināšanas metožu izmantošanas. Biežāk vardarbīgas audzināšanas metodes pielieto vecāki, kas audzina vairākus bērnus. Tāpat arī būtisks faktors ir vecāku pašsajūta – vecāki, kas ir pozitīvāk noskaņoti, ar labāku veselības stāvokli, lielāku apmierinātību ar dzīvi, retāk pielieto fiziskus sodus. Savukārt pašu bērnībā piedzīvota vecāku vardarbība – gan fiziska, gan emocionāla – ir būtisks faktors tajā, vai vecāki izmantos vardarbīgas audzināšanas metodes. Fizisku sodīšanu būtiski biežāk izmanto vecāki, kas paši saskārušies ar vardarbību.

Pētījuma atziņas ļauj secināt – lai novērstu vardarbību bērnu audzināšanā, nepieciešams parūpēties gan par vecāku prasmēm un zināšanām, gan sociālo, ekonomisko un emocionālo labbūtību. Jāiegulda vecāku spējās pārraut vardarbības apli, neatkārtojot negatīvo bērnības pieredzi, audzinot pašiem savus bērnus. Vairāk par pētījuma rezultātiem uzziniet pētījuma prezentācijas video.

Vai Jums ir jautājumi vai komentāri par pētījuma datiem?

Aicinām iesūtīt savus jautājumus vai komentārus, kas saistīti ar pētījuma rezultātiem un secinājumiem. Jūsu atsauksmes noderēs turpmākajās diskusijās ar pētniekiem, politikas veidotājiem un pakalpojumu ieviesējiem.

Raksti savu komentāru vai jautājumu šeit

CITAS VĒSTKOPAS:

- [Aicinām uz konferenci un meistarklasi Valmierā](#)
- [Jaunami speciālistiem: projekti, semināri, konference](#)
- [Vecāku vajadzības bērnu nevardarbīgā audzināšanā](#)
- [Bērna pozitīva disciplinēšana](#)
- [Bērna līdzdalības princips](#)
- [Piekrišana](#)
- [Ievilināšana](#)
- [Drošas un laimīgas bērnības pamats – nevardarbīga bērnu audzināšana](#)
- [Multidimensionālā ģimenes terapija - atbalsts bērniem ar vardarbīgu uzvedību un viņu ģimenēm](#)
- [Solis pirms: Darbs ar pusaudžiem vardarbības novēršanai](#)

[Atbalsta instrumenti vardarbības ģimenē mazināšanai](#)

Labklājības ministrija

Skolas iela 28, Rīga

Ja saredzat, ka šī informācija varētu būt aktuāla arī Jūsu kolēģiem, lūgums to pārsūtīt tālāk.

[Atteikties no jaunumu saņemšanas](#)

